
BRAMON, Dolors; LLUCH BRAMON, Rosa (2002). *Mots remots: Setze estudis d'història i toponímia catalana*. Girona: CCG edicions. 176 p. (Col·lecció «Joan Puigbert»; 1)

La història de l'etapa andalusina i, fins i tot, les restes de l'estada dels sarraïns a Catalunya són poc conegudes. Certament, en els darrers anys hi ha hagut avenços notables en aquest sentit, però sovint els especialistes en el món cristià i en el món musulmà han funcionat com a camps closos: d'una banda i de l'altra hi ha més coneixements, però no gaire més connexió. Als problemes de mètode i al desconeixement general de la llengua àrab s'hi ha d'afegir que els treballs dels arabistes es publiquen sovint en revistes molt especialitzades i que, per tant, rarament arriben al coneixement del comú dels medievalistes.

Per tant, és d'agrair aquesta publicació que, a més d'apropar una sèrie de treballs dispersos, és el fruit d'una llarga col·laboració entre mare i filla que es miren la història del nostre país des d'un costat i l'altre de la frontera. Els articles van signats per l'una, l'altra o ambdues, però és fàcil endevinar que la major part d'ells són fruit d'amplis intercanvis i discussions previs.

Els temes principals són plantejaments globals sobre el món araboislàmic a Catalunya i les seves relacions amb el francogot, però, sobretot, són notícies de fets històrics narrats per les fonts musulmanes (i, de vegades, només per elles) i estudis sobre toponímia que mai no són només sobre toponímia, sinó que permeten entendre altres aspectes diversos de la relació, tan conflictiva com mútuament influent, entre els dos pobles.

GASPAR FELIU

MUTGÉ I VIVES, Josefina (2002). *Pergamins del monestir benedictí de Sant Pau del Camp de Barcelona de l'Arxiu de la Corona d'Aragó (segles XII-XIV)*. Barcelona: Consell Superior d'Investigacions Científiques. Institució Milà i Fontanals. Departament d'Estudis Medievals. 361 p.

La funció principal del llibre és la publicació dels pergamins de Sant Pau del Camp conservats a l'Arxiu Reial de Barcelona. Com a introducció, l'autora descriu les propietats medievals del mo-

nestir, descripció que acompanya amb uns útils mapes de la ciutat de Barcelona, del seu territori i, també, de les possessions del monestir més enllà del territori barceloní, si bé en aquest cas era innecessari i anacrònic recórrer a un mapa provincial, perquè l'antic comtat hauria estat una circumscripció molt més apropiada.

Un segon capítol està dedicat a la tipologia dels documents publicats, la majoria dels quals és de caire eminentment econòmic: donacions, compravendes, permutes i empenyoraments, acompanyats d'unes quantes convinences. A continuació, estudia l'explotació del monestir, especialment els establiments i subestabliments, i recull les notícies sobre els membres de la comunitat.

La major part de l'obra correspon a l'edició dels pergamins, feta amb la perícia i la cura que caracteritzen el Departament d'Història Medieval de la Institució Milà i Fontanals, i acompanyada d'un útil índex toponomàstic, que ho seria encara més si Mutgé s'hagués distanciat de la lletra dels documents i hagués ofert la forma moderna dels noms, tal com fa amb els topònims.

En definitiva, un treball de gran utilitat per a un millor coneixement no només del monestir de Sant Pau del Camp, sinó també de diferents aspectes de la vida barcelonina de l'època.

GASPAR FELIU

COBOS FAJARDO, Antoni. *Costums de Girona de Tomàs Mieres*. Edició crítica i traducció d'Antoni Cobos. Girona: CCG Edicions-Associació d'Història Rural de les Comarques Gironines. 272 p. (Col·lecció «Documents»; 3) [Pròleg de Lluís To i Figueres]

Els costums de la ciutat i del bisbat de Girona han estat repetidament editats, fins i tot ben recentment (1988) i amb l'autoritat en història i dret que representa Josep M. Pons i Guri. Tanmateix, l'edició que ara presenta Antoni Cobos fa aportacions importants que justifiquen la nova edició, que no invalida, però sí que completa, les anteriors: sobre la pedra angular de la publicació comparada de la versió primitiva dels costums i del recull «savi» de Tomàs Mieres, Cobos realitza una edició crítica del conjunt de manuscrits coneguts, alguns dels quals no ho eren fins a la seva investigació, que li permet ampliar i sistematitzar l'*stemma*, o sigui l'arbre genealògic dels diferents manuscrits. Això li permet fixar un text no gaire diferent dels anteriors, però aclaridor en alguns punts concrets.

L'estudi comença amb una introducció dedicada a la figura de Tomàs Mieres, al valor jurídic i la importància dels diferents costums i a la compilació que Mieres va fer dels costums de Girona, amb una útil taula de quins van ser els costums primitius recollits per Mieres i dels nous costums introduïts per ell a partir d'altres fonts (diversos juristes, però sobretot el *Recognoverunt proceres* i alguns privilegis de la ciutat de Girona) i, fins i tot, pel que sembla,

alguns de collita pròpia. Segueix un estudi detallat de la tradició dels costums, les còpies dels quals s'estenen des de mitjan segle xv fins al segle xviii, i un quadre amb la concordança de les rúbriques de les diverses versions.

El cos central del llibre està dedicat a la publicació del text crític i la seva traducció. Sense poder entrar en l'envitricollament de la restitució del text crític, sí que es pot dir que el resultat és globalment coherent. La traducció té la virtut de ser, a la vegada, ajustada i fàcilment llegible; els punts difícils, que abunden, són resolts, per regla general, amb mestria. Mentre que el text llatí porta com a anotació les variants textuals, la traducció s'anota amb glosses dels manuscrits i amb notes de l'autor que expliquen algunes expressions com ara «home jove», «solidància» «fadiga», etc. Les glosses dels manuscrits s'editen, però a part: tot i que la lògica voldria que figuressin com a anotació vora el text, és evident que l'extensió d'algunes d'elles sens dubte hauria entrebancat la lectura i encarit l'edició. La solució, encara que una mica incòmoda, es pot considerar, per tant, raonable.

La fixació del text i la traducció són, com he dit, per regla general, de gran qualitat. Assenyalaré només un passatge que no em sembla prou ben resolt. A la rúbrica II (p. 50-51), a l'hora de jutjar si els no-hereus (homes joves) havien de pagar els drets parroquials, diu i puntua el text llatí: «an ipsi iuvenes homines sint aequales, vel possint coaequari in possessionibus rusticis: amansatis ipsius parochiae, mediis mansis aut bordis, et sic de aliis». A parer meu, els dos punts del

text llatí sobren i, de fet, tradueix prescindint-ne «i cal veure també si aquests joves homes són equiparables o es poden equiparar amb les possessions rustegues amassades d'aquesta parròquia: masos, mitjos masos o bordes o masoneries, i altres»; en la traducció sobra, però, la paraula «masoneries» (per *masoveries?*), que no apareix en el text llatí. És possible que un examen més detallat pogués trobar altres errades o discrepàncies; val a dir, però, que algú ja ho ha intentat i, en conjunt, les seves observacions, quan són acceptables, que no ho són sempre, no tenen més entitat que la que he exposat.

Oferir una edició crítica ben feta és important, però m'atreviria a dir que el mèrit principal de l'edició és posar a l'abast de tothom una traducció ben feta en una edició assequible i fàcilment manejable. Ara toca als historiadors treure'n partit.

GASPAR FELIU

JUANÉ I MIRET, Marició (2002). *Els polítics en temps de revolució: La vida política a Barcelona durant el Sexenni Revolucionari*. Vic: Eumo Editorial. 266 p.

En aquest llibre, Marició Juané continua aprofundint en l'estudi del Sexenni Revolucionari a Barcelona, tema al qual dedicà la seva tesi doctoral l'any 1994 i un llibre anterior, de l'any 1992,

La Junta revolucionària de Barcelona de l'any 1868 (ed. Eumo). El Sexenni Revolucionari o democràtic (1868-1874) és un període clau, en el qual esclaten totes les tensions originades per la revolució liberal: l'enfrontament entre liberals i absolutistes, els enfrontaments entre monàrquics i republicans, els enfrontaments socials amb la formació del sindicalisme obrer, la dinàmica entre centralisme i anticentralisme, etc. De fet, com assenyala Marició Juané a les conclusions, «el tret que defineix més bé el Sexenni Revolucionari [...] és el seu caràcter contradictori» (p. 237).

El llibre s'obre amb un pròleg excel·lent de Borja de Riquer que porta el suggeridor títol d'«Una revolució sense demòcrates?», i que serveix per emmarcar políticament i historiogràfica el Sexenni. El primer capítol del llibre es dedica a l'anàlisi de la revolució, la Gloriosa, i de la situació en què es trobaven els partits polítics (carlins, progressistes, demòcrates i republicans) a les vigílies de la revolució. En el segon capítol, s'analitzen els posicionaments dels diferents grups polítics al llarg del Sexenni, agrupats en dues tendències: la republicana i la monàrquica, i destaca el protagonisme que adquiriren les forces republicanes.

El tercer capítol, un dels més interessants tant per la informació que aporta com pel tractament que se'n fa, és una anàlisi detallada de l'evolució política i social del Sexenni. Tracta temes com ara l'aixecament republicà de 1869, la revolta de 1870 contra les quintes, els conflictes al voltant dels consums, les lluites obreres i la qüestió social, la política econòmica i les disputes

entre proteccionisme i lliurecanvisme, la qüestió religiosa, el federalisme i el centralisme, etc. És en aquest tercer capítol on podem copsar la transcendència d'aquests anys per al futur de Catalunya i de la ciutat de Barcelona. És en aquest capítol on podem resseguir què fa el personal polític, més enllà dels discursos i les teories, és a dir, com actua sobre una realitat complexa i conflictiva com aquesta.

El quart capítol es dedica a la vida política: els grups polítics, les campanyes electorals, les eleccions, els programes. Cal destacar l'anàlisi dels mecanismes de socialització i mobilització política, les diverses formes de propaganda que utilitzen els diferents grups, així com les dinàmiques de formació de candidatures que ens diuen molt sobre el funcionament dels grups polítics durant aquests anys i que mostren les diferències entre els republicans, més propers als partits moderns, i els monàrquics, encara dins la política dels notables.

El cinquè capítol, molt lligat al quart i un altre dels importants d'aquest llibre, és una anàlisi acurada de l'elit política barcelonina. Aquí, l'autora mostra clarament el seu ofici, la seva capacitat per manejar informació diversa i dispersa i oferir una síntesi acurada sobre els personatges de la vida política barcelonina i les seves característiques socials: «els grups polítics dirigents elegits a Barcelona durant el Sexenni Revolucionari estigueren clarament compostos per elements pertanyents a la burgesia [...]. En efecte, més del 91 % dels polítics dels quals conec la professió desenvoluparen activitats professionals relaciona-

des amb el món dels homes de negocis (49 %) i/o dels professionals liberals (42 %)» (p. 221). Tot i que a l'Ajuntament de Barcelona fou on es registrà un percentatge més elevat de menestrals i obrers. Finalment, una anàlisi interessant ens permet de comprovar les continuïtats en el poder polític barceloní entre l'època moderada, el Sexenni i la

Restauració, una continuïtat força accentuada en el cas dels monàrquics (50 %) i pràcticament nul·la en el cas dels republicans (10 %). Unes conclusions àmplies i útils tanquen el llibre, però obren l'interès dels lectors per aquest període clau de la nostra història.

RAMON ARNABAT